

Journal van de reis naar Venetië in 1620 van Constantijn Huygens

Venetië

Inleiding

[Huygensmuseum Hofwijck](#)

Image © 2007 DigitalGlobe

© 2006 Google™

Einde

46°06.96" N 12°20'08.18" E

Streaming | 100%

Eye alt 4.84 km

Huygens' reis naar Venetië

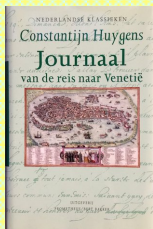
In 1620 maakte Constantijn Huygens van 25 april tot 7 augustus de mooiste reis van zijn leven. Net 23 jaar oud reisde hij in een gezantschap naar Venetië. Het 12-jarig bestand liep ten einde en de oorlog met Spanje zou hervat worden. De jonge republiek der Nederlanden zocht een bondgenoot in de oude republiek Venetië. De reis heeft een onvergetelijke indruk achtergelaten bij de jonge Huygens. In zijn latere leven komen de indrukken van de reis tot uiting in zijn voorliefde voor architectuur, muziek en dichtkunst.

In het voorjaar van 2003 werd de vertaling van het reisjournaal van Huygens, dat was opgesteld in het oud-Frans, gepubliceerd door Frans R.E. Blom. Deze vertaling maakte het mogelijk om Huygens reis nauwgezet te volgen en na te reizen.

In 2003 maakten Henk Boers, hortulanus, en Ben Bregman, beheerder/ conservator van Huygensmuseum Hofwijck, van 25 oktober tot 2 november hun reis naar Venetië in het voetspoor van Huygens. Doel van deze reis was om de indrukken en ervaringen die Constantijn Huygens had opgedaan na te gaan. Cruciale vraag hierbij was of de Buitenplaats Hofwijck schatplichtig was aan deze Venetiaanse ervaring. De voorgenomen reconstructie van de tuin van de buitenplaats maakte deze vraag urgent.

In dit reisjournaal vindt u de mooiste en interessantste plaatsen die Huygens op zijn reis heeft aangedaan en waarvan wij denken dat zij van invloed zijn geweest op de jonge Huygens. De citaten van Huygens uit zijn "Journaal van de reis naar Venetië" in de vertaling van Frans R.E. Blom zijn in standaard opmaak weergegeven, de cursieve teksten zijn van Henk Boers.

Dit journaal bevat geluidsfragmenten.

Ga mee op reis...

Kies deelkaart voor meer detail.

Utrecht
's-Gravenhage
Nijmegen
Keulen
Frankfurt

Terugreis
Straatsburg
Bazel
Zürich
Heenreis
Stuttgart
Rothenburg

Morbegno
Venetië

Londen

Parijs

Berlijn

Praag

Wenen

Budapest

Door met de vinger op de onderstreepte plaatsen te drukken leest u meer over de reisverhalen:

's-Gravenhage Leiden Utrecht Woerden Bodegraven

Terugreis

Terugreis ----- per boot van Keulen tot Nijmegen

Plaatsen van overnachting hebben een Vette letter.

Heenreis

Heenreis ----- vanaf Keulen met een door een paard getrokken boot tot Frankfurt

Einde Europa

vervolg

Nijmegen

Xanten

Wesel

Sonsbeck

Moers

Mülheim

Kaisers-werth

Neuss

Keulen

Bonn

Rolandseck

Koblenz

Bacharach

Mainz

Frankfurt

Darmstadt

vervolg

Frankfurt

Bacharach

Mainz

Oppenheim

Darmstadt

Zwingenberg

Bensheim

Worms

Weinheim

Heidelberg

Speyer

Sinsheim

Künzelsau

Rothenburg

Gerabronn

Bad Wimpfen

Schwäbisch Hall

Karlsruhe

Sulzbach an der Murr

Rastatt

Waiblingen

Straatsburg

Stuttgart

Terugreis

Tübingen

Marckolsheim

Balingen

Neu Breisach

Heenreis

Tuttlingen

Bazel

Schaffhausen

Plaatsen van overnachting hebben een Vette letter.

Door met de vinger op de onderstreepte plaatsen te drukken leest u meer over de reisverhalen.

Einde

Europa

vervolg

vervolg

Schaffhausen

Bazel

Baden

Eglisau

Kloten

Zürich

Rapperswil

Walenstadt

Chur

Via Mala Schlucht

Splüngen

Splügenpass

Piuro

Chiavenna

Morbegno

Piazza Brembana

Zogno

Bergamo

Terugreis

Brescia

Verona

Vicenza

Brenna rivier

Padova

Brenna rivier

Venetië

Door met de vinger op de **onderstreepte** plaatsen te drukken leest u meer over de reisverhalen.

Terugreis per boot door de Zürichsee

Heen en terugreis per boot door de Walensee

Plaatsen van overnachting hebben een **Vette** letter.

Einde

Europa

Speyer, Dom en Domnapf

“Tegen vijf uur passeerden we de Rijn bij het veer van Rheinhausen en een uur later waren we in het bisdom van de Rijksstad Speyer. Terwijl het souper bereid werd, stal ik een uurtje en vroeg ik toegang tot het Reichskammergericht. Ik vond het gebouw niet zo prachtig en indrukwekkend als te verwachten valt van een raadhof waarvan de uitspraken en verordeningen allerwegen gerespecteerd worden.

De grote Dom van deze stad is mooi en imposant, alleen wat somber en donker van binnen. De bouwstijl doet een beetje antiek aan. Vooral het nabijgelegen bisschoppelijk paleis is een bijzonder fraai gebouw. Ik nam alleen de buitenkant in ogenschouw, maar oordeelde dat het van binnen absoluut vorstelijk moest zijn.”

Speyer, Domnapf

Op het grote plein voor de kerk zag ik een groot stenen bassin, geplaatst op een voetstuk. Het wordt tot volksvermaak met wijn gevuld wanneer een pas gewijde bisschop zijn intrede doet. Dat vertelt de inscriptie in Latijnse verzen die erop staat. Wat haar ligging betreft is Speyer niet de meest aangename stad. Het land ligt laag en is moerassig, wat de inwoners misschien meer een gevoel van veiligheid dan van genoegen geeft.

Ik had te weinig tijd om de binnenstad te bezichtigen. Wel merkte ik op dat Speyer het niet haalt bij de schoonheid, grandeur en bedrijvigheid van Straatsburg, waaraan ik een te verse herinnering had om hier ook maar iets te kunnen bewonderen. De verlatenheid en stilte deden me sterk denken aan de stad Zutphen in de Nederlanden.”

Op een doordeweekse dag buiten het vakantie seizoen is Speyer nog steeds een rustige stad. De Romaanse dom uit de 11e eeuw is, net zoals een groot deel van de stad, in 1689 door oorlogshandelingen verwoest. Het oostelijke deel bevat nog de meeste originele delen. De Domnapf op het Domplein kan 1580 liter wijn bevatten en wordt bij feestelijkheden nog steeds gebruikt.

Heidelberg

De eerste stop vanuit Den Haag lag al in Bodegraven. Een dag later werd Utrecht bereikt alwaar de koetsen gehuurd werden voor het traject naar Keulen. Wij pakken de reis op in Heidelberg, waar Huygens op 8 mei aankomt.

“De 8e passeerden we om zes uur Zwingenberg en vervolgens Bensheim. We aten in Weinheim en kwamen tegen vijf uur aan in Heidelberg. Niets is zo mooi als de weg van Eberstadt naar Heidelberg, de Bergstrasse. De hele tijd reis je langs de voet van de vruchtbaarste bergen van Duitsland. Zo zie je links in de hoogte doorlopende wijngaarden en op de lagere delen geploegde en ingezaaide akkers. Nog lager, rechts, zag ik verse en groene weiden zover het oog reikt.

In het midden loopt de koetsweg, aan beide zijden omzoomd door een onafgebroken rij noten- en andere fruitbomen die zich verkwikken aan het frisse water van talrijke bronnetjes en beekjes die uit deze mooie bergen naar beneden komen kabbelen.”

De Bergstrasse bestaat nog steeds met de wijngaarden aan de oostkant bergopwaarts en aan de westkant akkerland tot de oever van de Rijn. Het gebied is wel sterk verstedelijkt aan het raken. Als Huygens het landschap mooi vindt dan is dat altijd cultuurlandschap. Wilde natuur was iets om te temmen. In de tuin van Hofwijck is dit te zien.

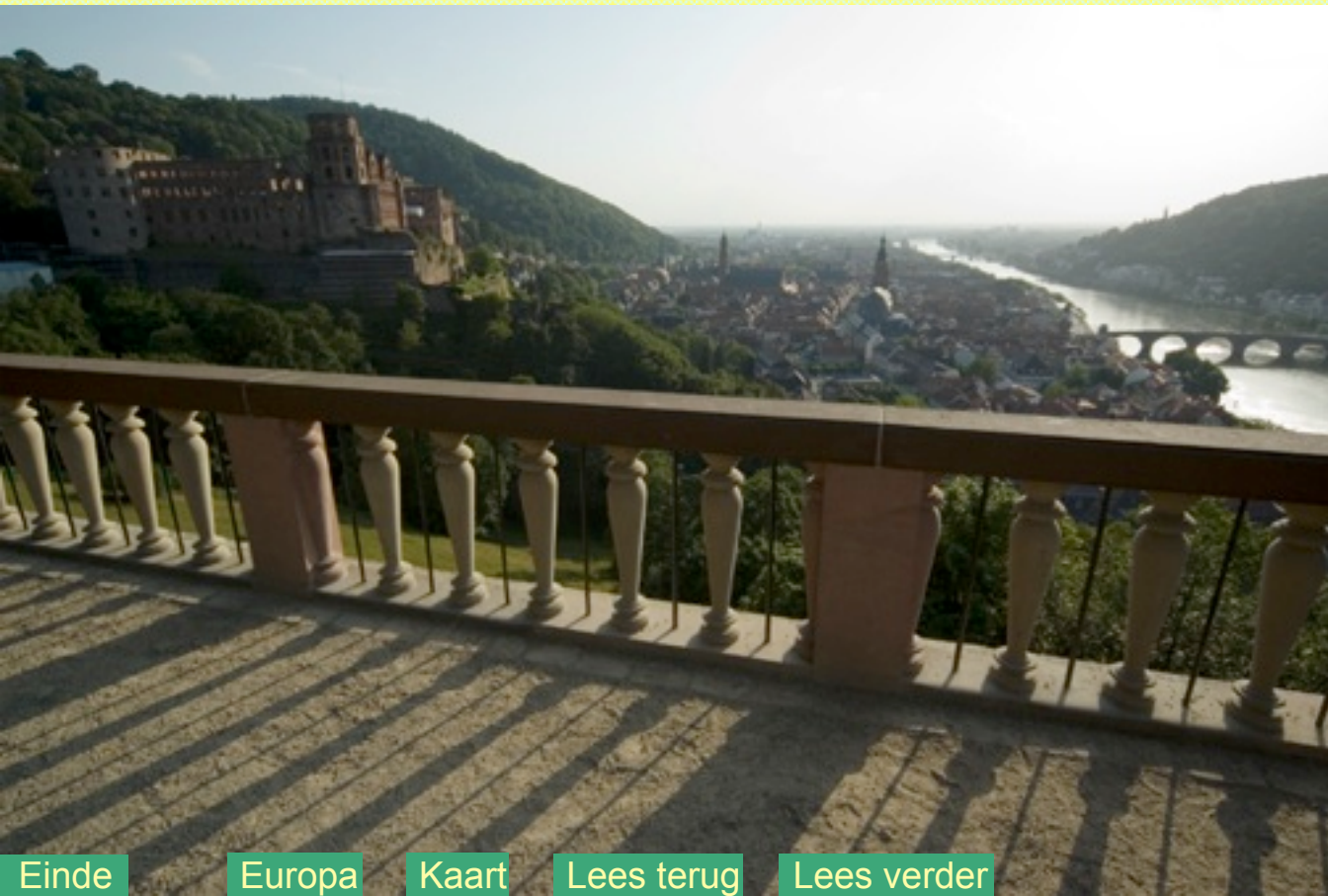

Heidelberg

Heidelberg, vervolg

“Bij het afscheid na de maaltijd begeleidde de hertog mijnheer de ambassadeur slechts tot halverwege de zaal, waarna men hem mee uit wandelen nam om het ruime en schitterende slot te bezichtigen. Het ligt midden op de berg, recht tegenover de andere berg die de noordzijde van Heidelberg beschut, terwijl de Neckar tussen beide stroomt. De twee oevers zijn verbonden door een houten brug die overdekt is met een schuurachtig dak.

Hij staat op grote stenen pijlers om het geweld van de rivier te kunnen verduren. De lengte is 274 passen en de breedte 10. Als je vanaf de hoogte van het kasteel over alles uitkijkt, heb je het prachtigste panorama dat je je maar kunt voorstellen. [.....] “

[Einde](#)

[Europa](#)

[Kaart](#)

[Lees terug](#)

[Lees verder](#)

Heidelberg, Hortus Palatinus

“Ondertussen kregen wij een rondleiding door de mooie paleistuin. Amper vier jaar geleden was dit alles niets dan kale rots, net als de rest van de berg. Vandaar dat wij er met des te meer bewondering naar keken. Men heeft de rotsen moeten weghakken om er een vruchtbare terras aan te kunnen leggen. Nu groeien er bloemen, vijgenbo-

men, oranjeboomen etc. in overvloed. Aan het eind van de tuin zagen we de grotten en fonteinen die door Salomon de Caus ontworpen zijn. Ze kunnen wedijveren met die in Frankrijk, ja overtreffen ze zelfs, zo groot zijn ze, zo sierlijk en uitzonderlijk is het mozaïekwerk, en zo krachtig en groot zijn de waterstromen.”

Heidelberg, wijnvat

‘Verder kregen we in de wijnkelders het grote vat van Zijne Majesteit te zien. We waren met stomheid geslagen. De maten en afbeeldingen ervan zijn zo bekend, dat ik nalaat er aantekeningen van te maken. Om ons te overtuigen van de uitzonderlijke hoogte vertelde men dat er twee weken geleden een man over de rand gevallen was en daardoor het leven had gelaten. Wij klommen er helemaal bovenop en proefden daar de wijn die uit het vat werd geput. In de wijnkelder, die meer dan driehonderd jaar oud zou zijn, dronken we nog wat meer. ‘

Heidelberg is een van de weinige Duitse steden die in de 2e wereldoorlog niet door bombardementen van de geallieerden is vernietigd. Dit omdat hier het hoofdkwartier van de geallieerden werd gevestigd. De stad bevat hierdoor nog een groot aantal vakwerkhuizen en renaissancegevels die Huygens tijdens zijn wandelingen ook heeft gezien. Het stadsslot ligt aan de zuidzijde van de stad tegen de bergrug aan. De tuin van het slot, ‘de Hortus Palatinus’, die op Huygens een grote indruk gemaakt heeft, is aangelegd in 1616 op in de rots uitgehakte terrassen. In 1689 en 1693 zijn het grootste deel van de tuinen en het slot door de Fransen verwoest. Van het slot zijn delen weer herbouwd, ook de hoofdlijnen van de tuinen konden we tijdens ons bezoek goed herkennen. Het is nu het stadspark van Heidelberg. Het ‘Grote wijnvat’ van wel 130.000 liter wijn, dat Huygens gezien heeft, is in 1750 vervangen door het huidige vat van ca. 220.000 liter.

Schaffhausen, Rheinfall

“De 24e, zondag, werden we 's ochtends om zeven uur meegenomen op een uitstapje naar het dorp Neuhausen, een halve mijl van de stad. Daar zagen we de angstaanjagende waterval van de Rijn, die hier naar men zegt meer dan vijftig vadem omlaag stort. Dat leek ons wat overdreven. Volgens mij is het ook erg lastig om de hoogte exact te meten want je kunt er niet dicht genoeg bij komen door de rotsen en het geweld van het water, dat daarover met een oorverdovend lawaai omlaag stort.

(Huygens heeft gelijk, de waterval is 23 meter hoog in plaats van 50 vadem (ongeveer 100 meter))

De kleur van het water is prachtig zeegroen, onder een witte deken van schuim. De nevel stuift met zoveel kracht de lucht in, dat je met geen mogelijkheid droog kunt blijven als je aan de oever staat en er een beetje wind staat.”

[YouTube](#)

Schaffhausen, Rheinfall

“Het is een prachtig schouwspel waar je gerust een schilderij, met kleuren en al, van zou kunnen maken, aangezien de waterval er voortdurend hetzelfde blijft uitzien en vrijwel geen druppel af- of toeneemt, zoals me speciaal opviel. Het schilderij zou nog aan schoonheid winnen door de bergen waartussen de Rijn komt aanstromen en die aan beide zijden bedekt zijn met wijngaarden. Vanaf dit punt wordt de Rijn bevaren. Er liggen boten die afzakken tot Basel en nog veel verder, als men dat wil.

[...] Schaffhausen is gelegen in een dal tussen bergen die bedekt zijn met wijngaarden en voor de rest bestaan uit kale rotsen. Stenen voor de bouw kosten hier dus alleen maar arbeidstijd en in heel de stad zijn er dan ook maar weinig huizen van hout te zien. Ze zijn allemaal opgetrokken uit steen, met zorg gebouwd en aan de buitenkant beschilderd, wat een vrolijk straatbeeld geeft. Ze zijn ook heel ruim en hoog. Aan de voet van de stadsmuur stroomt de Rijn.

[...] De stad oogde heel verzorgd en de bevolking beschaafd, zoals je dat ook aantreft in alle overige kantons die onze godsdienst belijden.”

Schaffhausen, Rheinfall

“De 24e, zondag, werden we 's ochtends om zeven uur meegenomen op een uitstapje naar het dorp Neuhausen, een halve mijl van de stad. Daar zagen we de angstaanjagende waterval van de Rijn, die hier naar men zegt meer dan vijftig vadem omlaag stort. Dat leek ons wat overdreven. Volgens mij is het ook erg lastig om de hoogte exact te meten want je kunt er niet dicht genoeg bij komen door de rotsen en het geweld van het water, dat daarover met een oorverdovend lawaai omlaag stort.

(Huygens heeft gelijk, de waterval is 23 meter hoog in plaats van 50 vadem (ongeveer 100 meter))

De kleur van het water is prachtig zeegroen, onder een witte deken van schuim. De nevel stuift met zoveel kracht de lucht in, dat je met geen mogelijkheid droog kunt blijven als je aan de oever staat en er een beetje wind staat.”

[YouTube](#)

Schaffhausen, Rheinfall

“Het is een prachtig schouwspel waar je gerust een schilderij, met kleuren en al, van zou kunnen maken, aangezien de waterval er voortdurend hetzelfde blijft uitzien en vrijwel geen druppel af- of toeneemt, zoals me speciaal opviel. Het schilderij zou nog aan schoonheid winnen door de bergen waartussen de Rijn komt aanstromen en die aan beide zijden bedekt zijn met wijngaarden. Vanaf dit punt wordt de Rijn bevaren. Er liggen boten die afzakken tot Basel en nog veel verder, als men dat wil.

[...] Schaffhausen is gelegen in een dal tussen bergen die bedekt zijn met wijngaarden en voor de rest bestaan uit kale rotsen. Stenen voor de bouw kosten hier dus alleen maar arbeidstijd en in heel de stad zijn er dan ook maar weinig huizen van hout te zien. Ze zijn allemaal opgetrokken uit steen, met zorg gebouwd en aan de buitenkant beschilderd, wat een vrolijk straatbeeld geeft. Ze zijn ook heel ruim en hoog. Aan de voet van de stadsmuur stroomt de Rijn.

[...] De stad oogde heel verzorgd en de bevolking beschaafd, zoals je dat ook aantreft in alle overige kantons die onze godsdienst belijden.”

Zurich

“De 26e hebben we de koetsen die ons vanaf Frankfurt tot aan Zürich hadden gebracht, achtergelaten. De bagage werd over het meer naar Chur gestuurd, samen met een deel van het gevolg. 's Ochtends na de preek van zes uur kwam een afvaardiging van enkele leden uit het stadsbestuur naar mijnheer de ambassadeur voor een onderhoud in zijn logement. Ze bleven ongeveer anderhalf uur. Ook bij de middagmaaltijd hielden ze hem gezelschap waarna ze met hem onder trompetgeschal en groot gedrang van een volksmenigte een paar straten doorlie-

pen tot bij hun plezierboot. Daar, in plaats van in het gastenverblijf, stond de tafel gedekt met het dessert, in de schaduw van een tentzeil in hun eigen stadskleuren. Zo voeren we de hele middag op het mooie meer van Zürich, omringd door allerlei andere bootjes die onder meer dienst deden als keuken en wijnbevoorrading. Ook was er muziek, van trompetten en violen. Vanuit de stad werden de trompetten voortdurend beantwoord door het kanon dat men maar bleef laden en ontladen. Het meer, met aan beide zijden bergen, gaf een klinkende echo.”

Zurich

[...] “Het water van dit meer was een lust voor het oog. Het heeft de mooiste kleur groen die je je kunt voorstellen en is kraakhelder zodat je tot op grote diepte de bodem nog kunt zien. Het meer biedt een onvergelijklijk gezicht op Zürich, dat als een zeehaven met twee armen het meer omsluit. Vlakbij de stad loopt er vanuit het meer een rivier, die verschillende molens aandrijft en uitmondt in de Rijn. Voor de rest is de stad ruim en mooi, geheel opgetrokken uit fraai gehouwen steen en naar de plaatselijke gewoonte beschilderd. De bevolking is beschaafd en ordelijk als nergens anders, vooral op het gebied van de religie.”

De stad Zurich wordt door de rivier de Limmat doorsneden, het oostelijke deel van de stad is het oudst en bevat vanwege de strenge bouwvoorschriften nog een groot aantal historische bouwwerken. Het beeld van de stad, dat Huygens in zijn beschrijving geeft, is nog te herkennen.

Rapperswil, Pilgersteg

“De 27e zijn we na het middageten te paard gegaan. [...] Die hele namiddag trokken we langs de mooie, bergachtige oever van het meer van Zürich, goeddeels in de schaduw van de talrijke fruit-

bomen en wijnstokken langs de weg. Tegen vijf uur arriveerden we in Rapperswil, een eenzaam gelegen stadje aan het meer. Ik bezichtigde alleen de brug voor de stad. Die loopt van de ene kant van het meer over

een ongelooflijke lengte helemaal naar de andere kant. Hij was 1970 passen lang en 9 breed, wat in de buurt komt van de brug bij Straatsburg.”

Rapperswil met zijn stadslot ligt op een landtong die uitsteekt in het meer van Zurich. In de tijd van Huygens kon men de over-kant van het meer bereiken via een in 1358 gebouwde houten brug; de Pilgersteg.

Deze langste brug van Zwitserland is in 1878 afgebroken maar in 2001 weer herbouwd. Het meer van Zurich is hier heel ondiep.

Via Mala Schlucht, bron van de Rijn

“De 30e verlieten we Chur bij het ochtendgloren. We reden voor het grootste gedeelte nog altijd langs de Rijn waarvan het water hier vuil, troebel en donker is. Diverse keren staken we over via houten bruggen. [.....] In de diepte klonk het vreemde gerommel van de Rijn die klappend, kolkend en springend furieus zijn weg zoekt tussen de klippen en rotsen.

We staken de rivier ook 's middags een paar keer over, maar wel over stenen bruggen waarvan de hoge bogen rustten op daartoe uitgezochte rotsen midden in de rivier.

Het pad voerde nog door twee of drie redelijk gecultiveerde en bewoonde valleien, wat de aanblik elke keer even veraangenaamde. [...] Vanaf deze plaats is het ongeveer vijf uur gaans door sneeuw en ijs naar de bron van de Rijn, de Hinterrhein genoemd. Ik wilde er graag naartoe, alleen ontbrak me de tijd. We waren namelijk laat aangekomen en mijnheer de ambassadeur had besloten om de volgende dag vroeg in de morgen te vertrekken.”

De Via Mala kloof was tot er in 1473 een weg in de rots uitgehakt werd, een groot oponthoud in het Noord-Zuid verkeer. In de afgelopen eeuwen is de weg via de San-Bernardinopas vele malen verbeterd maar pas in 1967 werd de tunnel geopend. Het is een omweg maar het uitzicht vergoedt alle moeite.

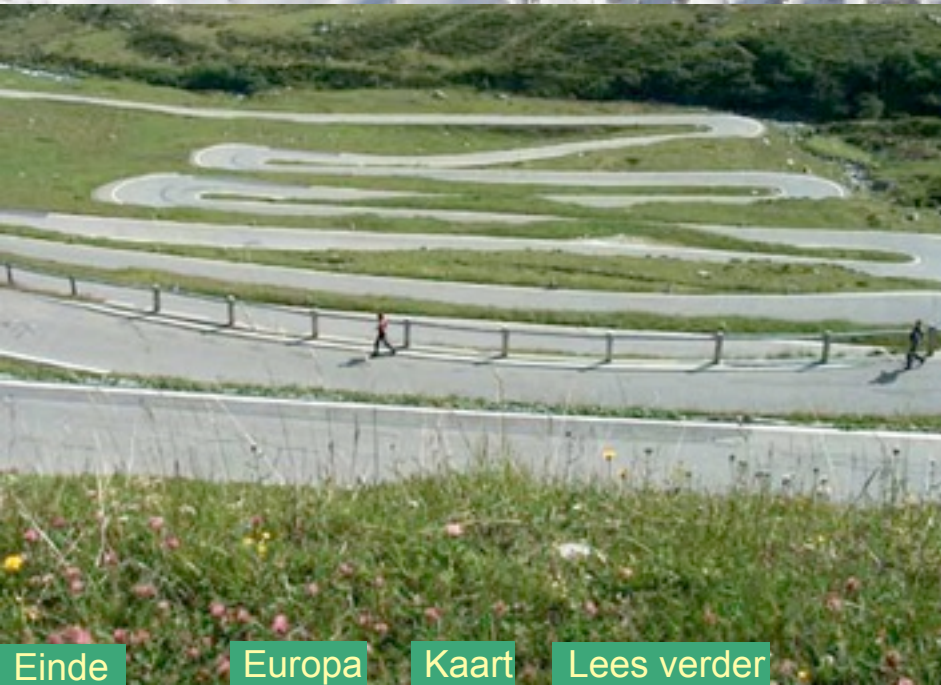

Splügenpass

“Zo vertrokken we de volgende dag, de laatste van mei, zondag, op acht paarden uit Splügen, nog voor het eerste licht om het smelten van de sneeuw in de middag voor te zijn. Het pad voerde over de huiveringwekkende pas naar Campo Dolcino, waar we zouden bijkomen van de ruim zeven uur durende moeilijkheden die hier gebruikelijk zijn, en al te zeer bekend. Vooral de keien en de sneeuw waren een beproeving voor de arme paarden, omdat ze telkens struikelden en wegzakten.

We verloren bijna de moed om er doorheen te geraken, als we niet de gids en hulp hadden gehad van mensen die hier wonen. Het waren er drie in getal, met stro bij zich om de weggezakte paarden weer overeind te helpen.

Zelfs op 26 oktober kan het voorkomen dat deze pas, die op 2050 meter hoogte ligt, al bijna dicht gesneeuwd is. De haarspeldbochten zijn ontelbaar en worden door de automobilisten aan de Italiaanse zijde met adembenemende snelheden genomen. De pas is nu een feest voor motorrijders.

Splügenpass

[.....] De lastige weg omlaag dwong ons ruim een uur te voet te gaan waarbij we handen en voeten te kort kwamen om overeind te blijven. Op een bepaald punt was er een afdaling ongeveer zo hoog als de kapel in het hof van Den Haag, helemaal bedekt met sneeuw. Mijnheer de ambassadeur was er met ondersteuning voetje voor voetje vanaf geholpen. Van de gid-sen waren er een paar gestrekt gaan zitten en zo de helling afgegleden.

Daarna was ik aan de beurt, samen met een andere jongen uit het gevolg. Van beneden riep mijnheer de ambassadeur dat wij het precies zo moesten doen. Die jongen ging voorop en terwijl hij zich liet glijden, maakte hij zulke grappige buitelingen dat ik van achteren dacht dat hij er schik in had. Maar toen ik eenmaal hetzelfde had gedaan, besepte ik dat het pure schrik was geweest die hem in zijn vaart gegrepen had.

Want voor mensen zonder ervaring is het een werkelijk angstaanjagend steile afdaling, waar je in een flits beneden bent en als een pijl uit een boog vooruitschiet. De snelheid verblindde mijn ogen, en nog dubbel bang werd ik door een paar bomen en grote rotsen waar ik beneden tegenop vreesde te gaan knallen.

Maar gelukkig had de ambassadeur de gid-sen opdracht gegeven ons keurig op te vangen. Eenmaal herenigd trokken we verder omlaag langs de watervallen van de Liro, die vanaf de Splügenberg de diepte in raast."

Piuro, Villa Vertemate Franchi

“Vervolgens stuurden we de paarden (*na vertrek vanuit Morbegno*) over het rotsige pad langs Lago di Mezzola en namen zelf ons gemak op het meer tot aan Novate, waar we de lunch gebruikten. [...] Na een half uur rijden vanaf dit grote dorp werd ons de verschrikkelijke ravage getoond van de steenlawine die twee jaar geleden het prachtige dorp Piuro

verpletterd en van de kaart geveegd had. Vroeger werd het *Genova piccola* genoemd, Klein Genua, vanwege zijn buitengewone schoonheid en prachtige paleizen, tuinen en bezienswaardigheden. Ik geloofde werkelijk nog eerder in een bovennatuurlijke gebeurtenis dan in het werk van de natuur, toen ik zag dat zo'n klein stukje berg zo'n grote vallei over-

spoeld en bedolven had over een lengte van meer dan een half uur gaans. Er is zelfs zoveel steen naar beneden gekomen dat de bedding van de Mera (die vroeger op deze plaats overspannen werd door een fraaie brug, waarvan geen spoor over is) meer dan vier of vijf pieklengtes hoger is komen te liggen. Grote stukken steen die herkend zijn als afkomstig van gebouwen in de nabijheid van de bergwand, heeft men helemaal aan de andere kant van de vallei aangetroffen, terwijl daarvandaan (wat me, voor ik serieus overtuigd werd, absoluut ondenkbaar leek) andere losgeraakte rotsblokken naar de lawine toe waren getrokken. Cavaliere Sprecher, die ons hiernaartoe had gebracht, kon bij de tragiek van het schouwspel nauwelijks zijn tranen bedwingen; hij had in Piuro vele vooraanstaande en gefortuneerde mensen gekend. Om ons het welvarende leven van de voormalige inwoners te tonen brachten ze ons op de terugweg naar Chiavenna bij een van de buitenhuizen van de Franchi, destijds één van de rijkste families hier.”

Piuro, Villa Vertemate Franchi (visvijver)

“Het was een volmaakt en voornaam palazzo, gebouwd in Italiaanse stijl en omgeven door tuinen met grotten, fonteinen en allerlei andere bezienswaardigheden. Men verzekerde ons dat dit maar een eenvoudige buitenplaats was, waar de rijke familie af en toe verpoosde, en helemaal niets in vergelijking met de bezittingen die de Franchi in Piuro zelf gehad hadden.”

In de tweede helft van de zestiende eeuw zijn rijke kooplieden in de omgeving van Chiavenna en Piuro begonnen met het bouwen van Villa's. In Piuro zijn deze Villa's en de huizen van het dorp in 1618 bedolven onder een hoger gelegen bergwand. Palazzo Vertemate Franchi net buiten Piuro bleef gespaard. Huygens heeft het huis net zoals wij met een rondleiding kunnen bezoeken.

Aan het begin van de 20e eeuw werd het zwaar verwaarloosde huis door het echtpaar Brizani-Bonnomi gerestaureerd en na hun dood geschonken aan de stad Chiavenna. Het palazzo is nu als museum ingericht, en bevat wanden en plafonds beschilderd met mythologische scènes. De sier- en nutstuinen met visvijver, moestuinen, wijngaard en tamme kastanje boomgaard zijn nog steeds in gebruik. Het is prachtige plek die nog niet ontdekt is door toeristen.

Verona, Ponte Scaligero

“Op twee mijl van Verona werd mijnheer de ambassadeur begroet door de gouverneur Giovan Paolo Benzoni, vergezeld door vele edellieden in koetsen. [...] In hun gevolg en omstuwd door ontelbare mensen reden we bij ondergaande zon Verona binnen, terwijl de fraaie stadsmuren

herhaaldelijk oplichtten door de salvo's van onze musketiers en het kanonvuur op het Castelvecchio.”

[Een dag later bezoekt Huygens dit punt nogmaals]

“Vanuit de Arena ben ik de schitterende boogbrug gaan bekijken, die de Adige overspant bij het Castelvecchio. Ik had geen tijd om nog langs het kasteel zelf te gaan voor een nadere indruk, omdat ik een afspraak had.”

Het in 1355 gebouwde Castelvecchio en de brug, Ponte Scaligero langs de rivier de Adige zijn in de tweede wereldoorlog totaal verwoest. In de jaren '50 van de vorige eeuw is het gehele complex weer in oude glorie hersteld.

Verona, Giardino Giusti

“De 10e (juni) kwamen vrijwel alle bovengenoemde graven mijnheer de ambassadeur ophalen om de *Giardino Giusti* en het palazzo te bezichtigen, beroemd als één der mooiste lustoorden van Italië. De tuin loopt naar achteren toe omhoog tegen een rotsheuvel, waarin grotten en kamertjes uitgehouwen zijn, en is beplant met cipressen, bomen die kaarsrecht de lucht in steken. Bovenop de heuvel, die tegen de stadsmuur aan ligt, heb je een prachtig panorama op Verona en zie je ook de rivier Adige door de stad lopen. “

Giardino Giusti, een terrastuin, aangelegd in 1570, is nog steeds in zijn oorspronkelijke staat te zien. De Cypressen en andere bomen in de tuin zijn wat te breed uitgegroeid waardoor de geometrische structuur niet goed te zien is. Het uitzicht vanaf de belvedere op de stad is zoals Huygens het beschrijft; een prachtig panorama. Kortom een indrukwekkende tuinaanleg.

Verona, Porta Borsari

“Na dit bezoek reden we per koets langs de restanten van de antieke triomfboog van Gaius Marius, opgericht na de definitieve overwinning op de Cimbren en Teutonen, die (volgens sommigen) plaatsvond in de bovengenoemde vlakke van Verona, beroemd om veel grote veldslagen. De boog is nog intact, met twee poorten en een vierkante bovengevel, maar de perfectie van de antieke architectuur zie je er niet aan af. Kort daarna kwamen we langs het beroemde amfitheater op het plein dat in de oude tijd *Forum Boarium* heette.”

De Porta dei Borsari was de hoofdboog van de stad in de Romeinse tijd. Het gebouw dat aan de achterzijde aan de poort vastzat is gesloopt waardoor de poort geen achterzijde meer heeft en er alleen een façade overblijft.

Verona, Arena

“Ik was nog niet tevreden gesteld door de enkele blik op de Arena, dus toen 's middags de warmte iedereen binnen hield, ging ik het bouwwerk nader bekijken, aangezien dit het best bewaarde amfitheater is. De stad onderhoudt het permanent met gelden die afkomstig zijn uit verbeurd verklaarde goederen. Aan één kant is het dan ook als nieuw, en aan de andere zijde is de restauratie al een heel eind op weg. De arena wordt nog dagelijks gebruikt voor toernooien en steekspelen, voor wedstrijden ringsteken en ander vermaak. Toen ik er was, hadden ze het gras dat hier welig groeit, net gemaaid. Het amfitheater heeft een ovalen vorm. Van binnen meet het precies 100 passen in de lengte, plus nog twee keer 47 voor de diepte van de ring, in totaal dus 194 passen. De breedte is 60 met twee keer 47, wat neerkomt op 154. Ik telde vijfenveertig rijen zitbanken, elk ongeveer anderhalve voet hoog. Men zegt dat het vroeger ruimte bood aan 60.000 mensen, wat me een beetje verbaast gezien de hoogte en omtrek. Van het hoogste gedeelte van de buitenmuur zijn nog slechts enkele restanten te zien. Toen ik daar bovenop was geklommen, verbaasde ik me over de zware en machtige stukken marmer die van beneden af zo nietig hadden geleken en nauwelijks in staat om een storm te doorstaan. [...] het bouwwerk zelf geeft duidelijk te kennen dat het opgericht moet zijn ten tijde van de grootste bloei van het imperium.”

De Arena is gebouwd in de eerste eeuw na Christus. Dankzij de voortdurende bouwkundige zorg die men gedurende eeuwen lang aan de constructie besteed heeft is, op de buitenring na het gebouw nog compleet.

Padova, Anatomisch Theater

“De 6e maakte mijnheer de ambassadeur 's ochtends een wandeling door Padua. Het is één van de grotere steden van Italië, met een omtrek van zeven mijl. De stad doet wat somber en beklemmend aan door de aaneenschakeling van portici, die beschutting en koelte geven.

Daarna brachten we een bezoek aan de Academie, door iedereen 'Il Bo' genoemd omdat hier vroeger een herberg geweest is met een uithangbord waarop een os stond. De entree van het gebouw is een vierkante binnenplaats, omringd door twee etages van zuilengalerijen.

Hierin bevinden zich zowel boven als beneden de auditoria van de faculteiten. Ze zijn zeer ruim en mooi. Alleen wat de banken en stoelen betreft zijn ze nogal schamel ingericht en dragen ze de sprekende bewijzen van de ongemanierdheid van de studenten, waarvan we won-

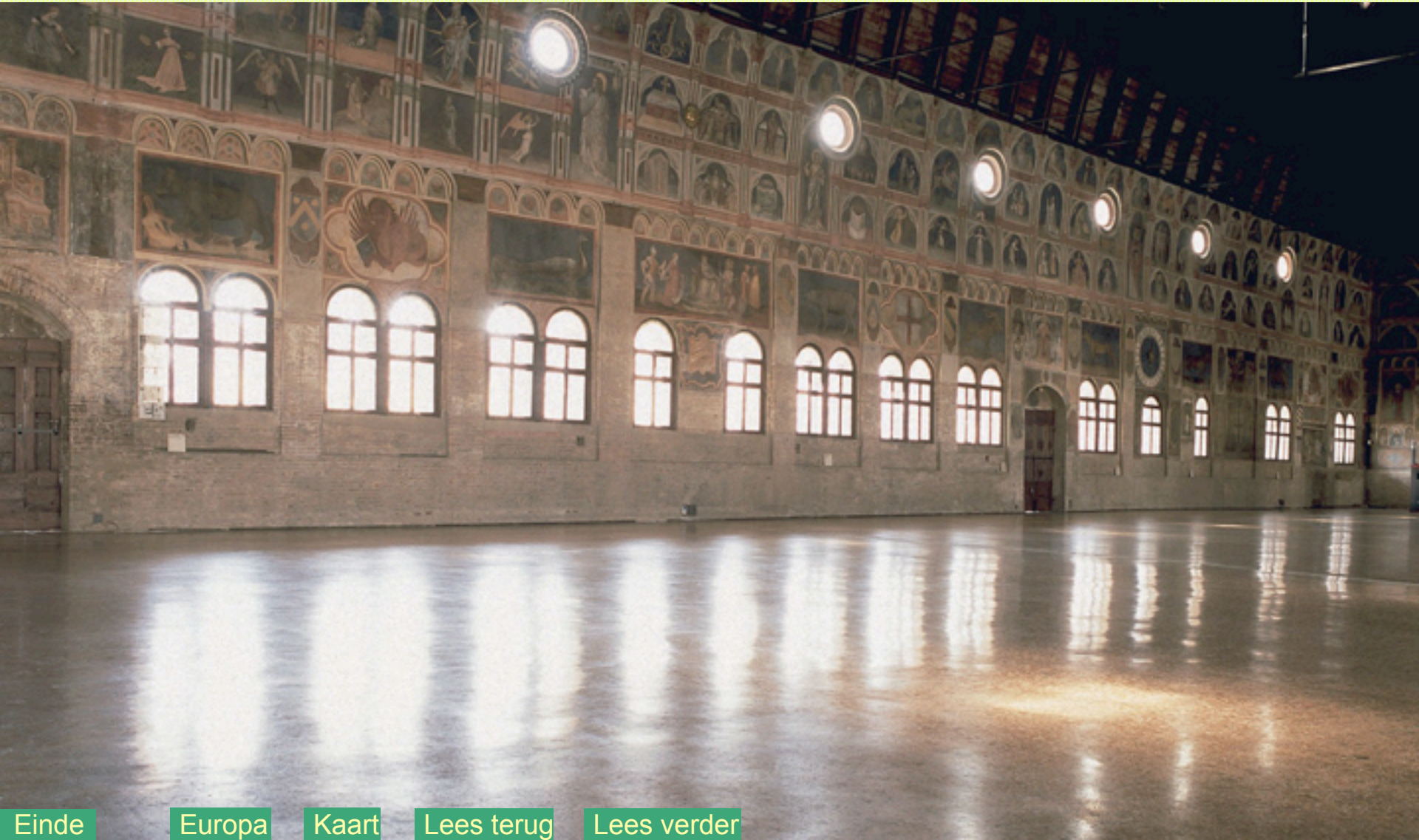

derlijke staaltjes hoorden. Het Anatomisch Theater kan niet in de schaduw staan bij dat van ons in Leiden.”

Padova, Palazzo della Ragione

“Mijnheer de ambassadeur ging de heer *podestà* begroeten in diens palazzo. Daar bezichtigde ik intussen de Salone of grote zaal, die volgens mijn meting 120 passen lang is en 40 breed.

De ruimte wordt in haar geheel overspannen door een gewelfd plafond zonder enige steunpilaar. De wonderlijke constructie lijkt haar sterkte hoofdzakelijk te danken aan ijzeren binten die in de nok met elkaar verbonden zijn.”

Padova, Palazzo della Ragione

vervolg:

Ons eerste bezoek was aan de Orto Botanico, de eerste universitaire botanische tuin uit 1545.

We kunnen niet verklaren dat Huygens met zijn botanische interesse in de stad rondgelopen heeft zonder deze tuin te bezoeken. Het universiteitsmuseum met het Anatomisch theater uit 1594 in Palazzo del Bo maken nog steeds deel uit van deze in 1222 opgerichte universiteit. Het Anatomisch theater is inderdaad erg krap en hoog.

Wanneer je naar binnen loopt in het paleis van justitie, de Palazzo della Ragione aan het centrale plein de Piazza delle Erbe valt niet direct op dat het gebouw uit vele bouwfases bestaat.

De fundamenten en de winkels op de begane grond dateren uit 1219, de eerste verdieping met de grote hal is vanwege een stadsbrand en een orkaan meerdere malen herbouwd.

De fresco's in de grote hal zijn gerestaureerd maar in grote lijnen nog hetzelfde als toen Huygens ze zag.

Vicenza, Teatro Olimpico

“Omdat ik vreesde dat mijnheer de ambassadeur de volgende dag alweer verder zou gaan, stal ik voor het souper één uur om het Teatro Olimpico van de Vicentijnse aristocratie te bekijken. Het is een modern bouwwerk, maar werkelijk van een schoonheid die nergens in Europa wordt aangetroffen. Met gemak biedt het plaats aan ruim drieduizend personen, de mannen op de bovenste veertien rijen zitbanken, de vrouwen daaronder op andere banken.

De zitplaatsen vormen een halve cirkel en lopen door tot helemaal tegen de *proscene*, het toneel. De ronding heeft een diameter van 35 passen en een diepte van 9. Het decor, de *scene*, is van de grootst mogelijke architectonische schoonheid, gedecoreerd met bijzonder kostbare antieke beelden. Het ziet eruit als de vleugel van een paleis, en in het midden loopt een straat met een lengte van 26 passen. Vooraan is de breedte ervan 7 passen, aan het einde $2\frac{1}{2}$, en naar achteren toe loopt ze omhoog, als in een perspectivische tekening. Door het spits toelopen lijkt de straat wel twintig keer dieper dan ze in werkelijkheid is, een wonderlijk *trompe l'oeil* dat de meest geoefende ogen kan misleiden, vooral bij kaarslicht.

Er worden ook alleen maar 's avonds voorstellingen gegeven, wanneer het gebouw prachtig verlicht is met zesenzestig honderd flambouwen en kaarsen. Die zijn allemaal achterin nissen geplaatst, waardoor je er geen één ziet en er toch meer licht is dan overdag.“

Vicenza, Loggia del Capitano

Huygens logeerde in de Bernarda Loggia (del Capitano) aan de Piazza dei Signori tegenover het stadhuis, de Basilica Palladiana. Van dit huis dat in 1571 door Andrea Palladio als groot paleis ontworpen is werd slechts dit deel gebouwd.

Ook wij zijn direct naar het Teatro Olimpico gaan kijken. Gebouwd op het terrein van het Carraresicastel, waarvan bouw-resten in de muren te zien zijn. Het theater is ontworpen door Palladio en gebouwd vanaf februari 1580 een paar maanden voor Palladio's dood.

Het is voltooid door zijn leerling Vincenzo Scamozzi in 1584 die het decor heeft ontworpen. Het gebouw met toneel is nog steeds in functie.

Brenta rivier, Villa Foscari 'La Malcontenta'

“Na de maaltijd deden de *rettori* mijnheer de ambassadeur uitgeleide tot buiten de poort. [*van Padua*]. Daar namen we plaats in twee vanuit Venetië gezonden schuiten, de één opgetuigd met kleden en vaandels met het wapen van San Marco, en zo voeren we de Brenta af. De rivier is ongeveer even breed als de Schie tussen Delft en Rotterdam.

Tijdens de hele tocht zagen we langs de oevers, als in een lint van bebouwing, de fraaist denkbare paleizen en buitenhuizen liggen. Het waren er zoveel dat ik de moed verloor om er notitie van bij te houden, maar in het voorbijgaan heb ik wel gezien dat de villa's van Mocenigo, van Foscari, Grimani en van Contarini, waar eertijds Hendrik III logeerde op zijn terugreis uit Polen, zeker niet tot de minste behoren.

We passeerden deze middag vier sluisen, die de reiziger veel oponthoud geven.

Eén daarvan bevindt zich in Dolo, een dorp halverwege, en de laatste is in het dorpje Fusina, waar de rivier uitmondt in de lagune. Het was al donker toen we de monding passeerden, maar de maan gaf ons nog genoeg licht.”

Brenta rivier, villa's

vervolg:

De gekanaliseerde smeltwater rivier de Brenta heeft aan de oevers vele buitenplaatsen liggen, zoals in Holland langs de Vecht, Amstel en de Vliet (waaraan Huygens in 1641 zijn Hofwijck bouwde). Huygens heeft per boot in het halfduister de vele villa's zien liggen, waarvan hij onder andere Villa Foscari 'La Malcontenta' noemt.

Wij hebben in het door het industriegebied van de havenstad Mestre ernstig bedreigde cultuurlandschap deze laatste villa bezocht.

Villa 'Malcontenta' volgens een legende genoemd naar een dame uit de Foscari familie die door haar vader in dit huis opgesloten werd wegens haar 'losbandige' gedrag.

De villa is gebouwd tussen 1555 en 1560 naar een ontwerp van Palladio. De villa is op aanvraag te bezoeken.

Brenta rivier, Villa Contarini Pisani detto dei Leoni

“De 5e, zondag, zijn we in naam van God tussen negen (vijf) en tien (zes uur) 's ochtends vertrokken uit Venetië. Per gondel voeren we naar Fusina, waar we drie koetsen namen die de *Signoria* gere-geld had. We volgden de Brenta tot aan het palazzo van de heer Gaspar Contarini, waar, zoals steeds, een prachtige middagmaaltijd wachtte. Dit is het palazzo waar ooit koning Hendrik III van Frankrijk logeerde op zijn terugreis uit Polen. Ter herinnering is in de voorgevel een marmeren steen te zien met opschrift.

[.....] Na het middagmaal dwong de verzengende hitte sommigen van ons rust te nemen, anderen om zich te vermaken in de villa. Tegen twintig (vier) uur, toen we opnieuw een lichte maaltijd genoten hadden, namen we weer plaats in de koetsen om tegen de avond te arriveren in Padua.”

De enigszins vervallen Villa Contarini'dei Leoni' te Mira is gebouwd in 1558 en bekend vanwege het bezoek van de Franse Koning in 1574. Er is een herdenkingssteen met inscriptie ter herdenking van dit bezoek in de gevel te vinden.

De leeuwen aan weerszijde van de trapopgang van de beeldhouwer Canova en de frescoschilderingen van Tiepolo zijn net zoals andere delen van het interieur in de loop van de eeuwen uit het gebouw verdwenen.

Venetië, gondels

“In een klein uur staken we de 'zee' over, zoals ze de lagune noemen, en rond drie (elf uur 's avonds) arriveerden we in Venetië, zonder door iemand opgemerkt te zijn.

Het is in deze stad namelijk de gewoonte dat ambassadeurs pas een dag of twee na aankomst worden welkom geheten. We kregen onderdak in het palazzo van de Venetiaans edelman Marcollo, aan de Campo San Stefano niet ver van het Canal Grande.

[.....]

Ik prees de goede God voor de gelukkige afloop van de lange reis en telde uit dat we er zeven weken, om precies te zijn vijftig dagen over hadden gedaan.”

Venetië, Palazzo Ducale

“De 14e, zondag, kreeg mijnheer de ambassadeur bezoek van enige landgenoten. Na het middagmaal zond hij mij uit om de grote doge, of *Principe della Republica*, de hand te kussen en te vernemen wanneer en hoe het Zijne Sereniteit behaagde hem welkom te heten en audiëntie te verlenen. Ik begaf mij naar het Palazzo Ducale bij San Marco en bracht hem de boodschap over in zijn eigen vertrek, alwaar hij gezeten was op de dogetroon, geplaatst op een verhoging van twee treden.

De doge omarmde me eerst vriendelijk en sprak vervolgens zijn dank uit voor alle eer die mijnheer de ambassadeur hem aandeed. Verheugd over zijn voorspoedige aankomst in Venetië liet hij hem verzekeren hier welkom te zijn als geen enkele ambassadeur ooit eerder, aangezien hij was gekomen om zo'n heuglijk en wenselijk verbond tussen de twee republieken te bekrachtigen.”

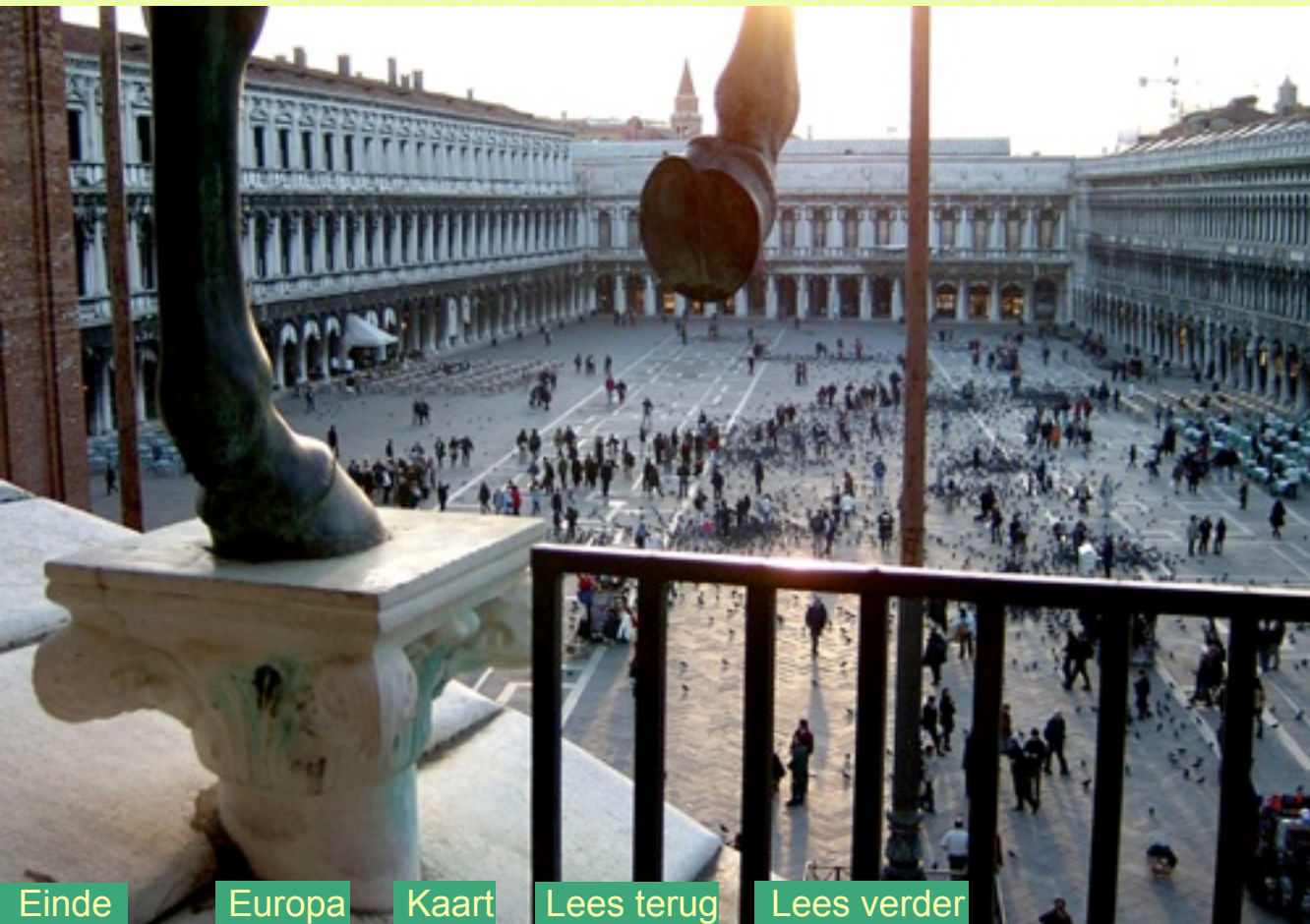

Venetië, San Marco plein

(tijdens een van de vele rondleidingen bezocht Huygens de Libreria Sansoviniana)

“In de boekerij was de geleerde bibliothecaris niet te vinden, waardoor we de fraaie collectie daar niet konden bekijken, welke naar men zegt begonnen is met de boekverzameling die Francesco Petrarca als erfenis aan de republiek naliet.

In plaats daarvan werden we meegenomen in de basiliek van San Marco, waar dankzij de gunst van de heer ..., de procurator die hiervoor afgevaardigd was door de *Signoria*, de even beroemde als onvoorstelbaar rijke schatten van de kerk voor ons werden opengesteld. De laatste dag van juni was mijnheer de ambassadeur tussen elf (zeven) en twaalf (acht) uur ter audiëntie.

Toen hij weer naar buiten kwam, gingen wij allen tegelijk naar binnen en namen om beurten afscheid van de doge. Hij wenste ons een goede reis en zei dat hij heel graag had gewild dat mijnheer de ambassadeur langer in Venetië was gebleven, maar dat we wellicht een andere keer meer gelegenheid hadden om elkaar te spreken, etc.”

Venetië, Arsenaal

“De 4e, [Juli...] Even later kwam onverwachts de heer Trevisano langs. Hij had opdracht om mijnheer de ambassadeur mee te nemen naar het Arsenaal, waar in de woning van één der notabele *Patroni dell'Arsenale* onze middagmaaltijd schitterend stond opgemaakt.

Daaraan voorafgaand hebben we de hele ochtend rondgewandeld tussen die ongelooflijke hoeveelheden oorlogstuigage, zowel voor de landmacht als de marine.”

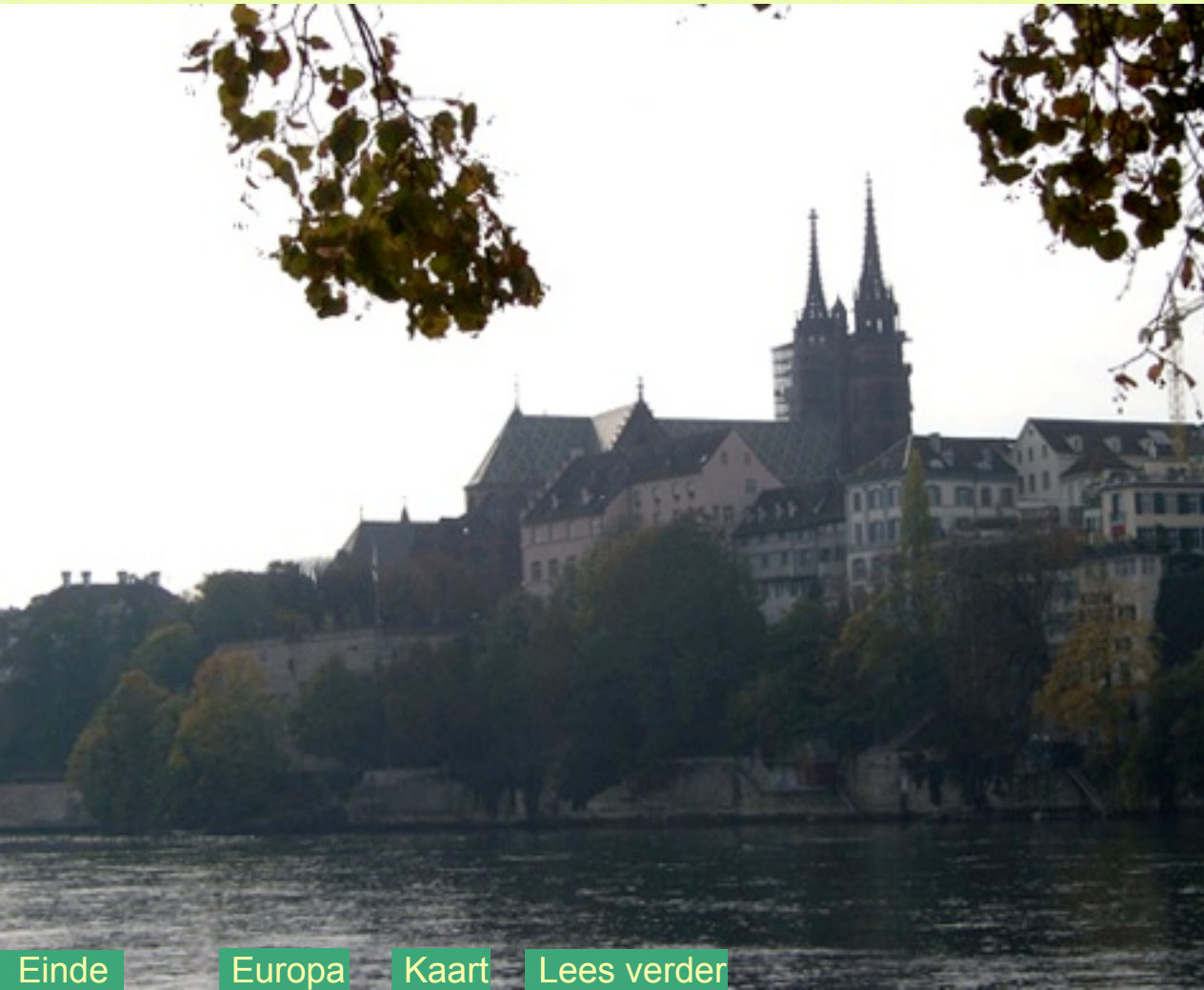
We konden tijdens ons bezoek aan de Basiliek San Marco zien dat het zee-water er een week eerder nog in het gebouw gestaan had. We hebben geprobeerd om tijdens ons korte verblijf zoveel mogelijk door Huygens beschreven plekken te bezoeken. De kerk waar hij op de feestdag van Johannes de Doper de Vespers van Claudio Monteverdi hoorde, San Giovanni e Lucia, hebben we helaas niet kunnen vinden. Venetië kent talloze kerken die naast hun officiële naam ook nog een naam in de volksmond dragen. Het in de tijd van Huygens voor bezoekers ontoegankelijke Arsenaal hebben we, deels wel kunnen zien omdat er nu het Maritiem museum in gevestigd is.

Bazel, Rijnterassen

“Ze brachten ons op de hoek van de ommuring achter de kathedraal, waar we een prachtig uitzicht over de Rijn hadden.

Ze verzekerden ons dat de hertog van Mantua dit panorama eertijds had verkozen boven de belvédère van Rome.

Je kijkt er inderdaad prachtig uit over de rivier, over Kleinbasel aan de andere zijde en over de vruchtbare bergen van het markgraafschap Baden in de verte. In de kathedraal zelf bezichtigden we het graf van onze Erasmus, althans een inscriptie in gouden letters, aangebracht op een vierkante zuil voor het koor.”

De kathedraal was helaas gesloten, het graf van Erasmus, overleden in 1536, hebben we hierdoor niet kunnen bekijken. Maar het panorama dat te zien is als je achter de kathedraal langs naar de Rijn loopt is nog net zo mooi als toen Huygens het beschreef.

Vanaf dit punt is de brug te zien die er al vanaf 1225 voor zorgt dat de stad een belangrijke rol ging spelen in de transithandel van noord naar zuid.

Afbeelding van het Internet van het graf van Erasmus

Bazel, schilderijen stadhuis

“Ook betraden we de binnenplaats van het stad-
huis, waarvan de muren verfraaid waren met muur-
schilderingen.

En vervolgens werd ons het arsenaal getoond, dat
in verhouding tot de stad nogal uitgebreid was en
rijk voorzien van wapens en ander oorlogstuig.”

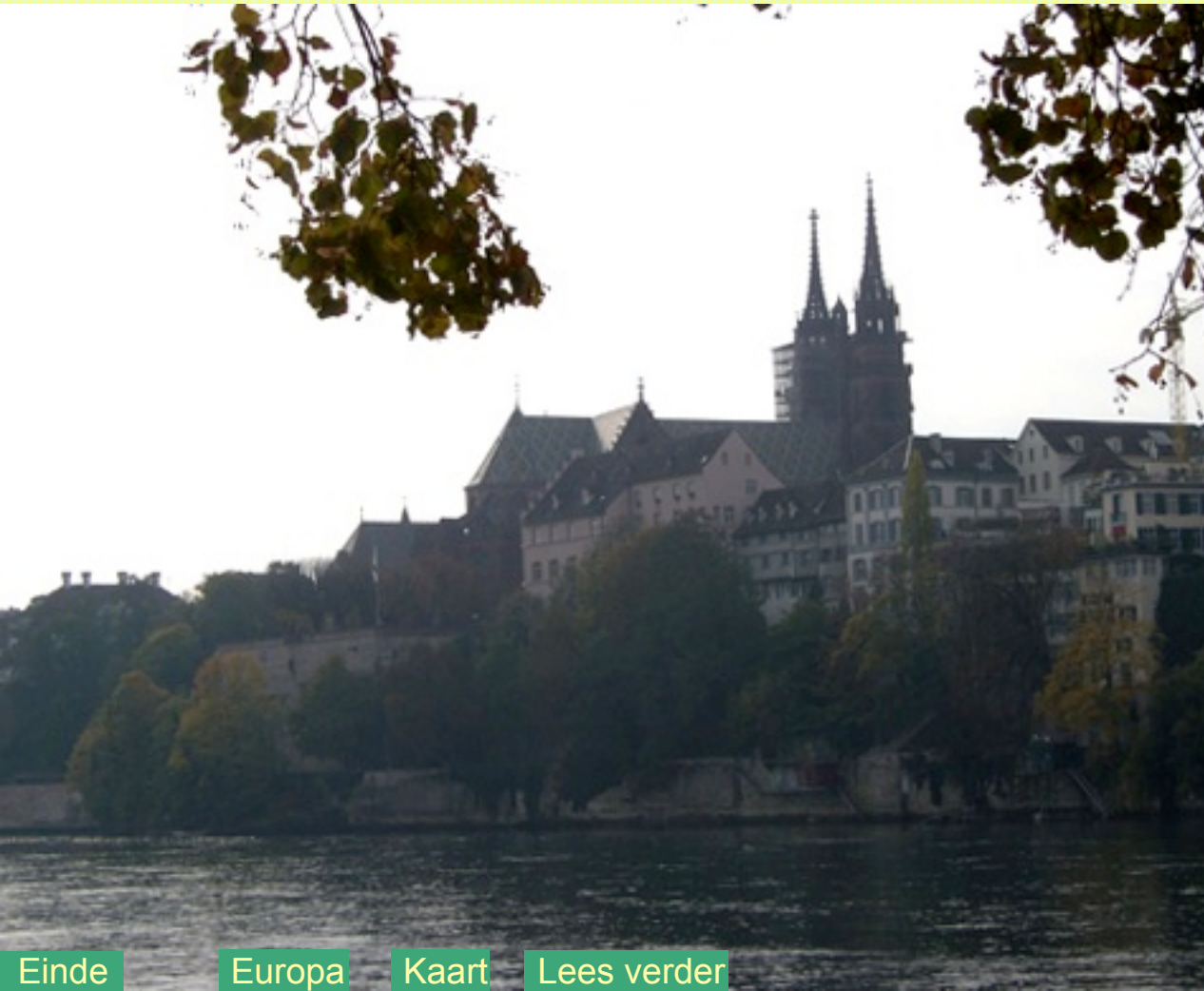
*Het stadhuis waarvan het oudste deel gebouwd is
in 1503 bezit nog steeds een binnenplaats die met
wandschilderingen versierd is. In 1824 zijn deze
schilderingen vervangen door de huidige.*

Bazel, Rijnterassen

“Ze brachten ons op de hoek van de ommuring achter de kathedraal, waar we een prachtig uitzicht over de Rijn hadden.

Ze verzekerden ons dat de hertog van Mantua dit panorama eertijds had verkozen boven de belvédère van Rome.

Je kijkt er inderdaad prachtig uit over de rivier, over Kleinbasel aan de andere zijde en over de vruchtbare bergen van het markgraafschap Baden in de verte. In de kathedraal zelf bezichtigden we het graf van onze Erasmus, althans een inscriptie in gouden letters, aangebracht op een vierkante zuil voor het koor.”

De kathedraal was helaas gesloten, het graf van Erasmus, overleden in 1536, hebben we hierdoor niet kunnen bekijken. Maar het panorama dat te zien is als je achter de kathedraal langs naar de Rijn loopt is nog net zo mooi als toen Huygens het beschreef.

Vanaf dit punt is de brug te zien die er al vanaf 1225 voor zorgt dat de stad een belangrijke rol ging spelen in de transithandel van noord naar zuid.

Afbeelding van het Internet van het graf van Erasmus

Bazel, schilderijen stadhuis

“Ook betraden we de binnenplaats van het stad-
huis, waarvan de muren verfraaid waren met muur-
schilderingen.

En vervolgens werd ons het arsenaal getoond, dat
in verhouding tot de stad nogal uitgebreid was en
rijk voorzien van wapens en ander oorlogstuig.”

*Het stadhuis waarvan het oudste deel gebouwd is
in 1503 bezit nog steeds een binnenplaats die met
wandschilderingen versierd is. In 1824 zijn deze
schilderingen vervangen door de huidige.*

Straatsburg, Horologium

“Straatsburg is één van de fraaiste, welvarendste en indrukwekkendste steden van Duitsland. De lucht is er zuiver en de straten zijn mooi, breed en recht, met rijen grote huizen van notabelen en vermogende kooplieden, wat doet denken aan Antwerpen. De handel floreert, de mensen zien er gezond uit, zijn nijver, beleefd en heel vriendelijk jegens vreemdelingen. De meeste vrouwen zijn blond, knap en veel voornamer gekleed dan in andere streken van dit land. We bekeken er ook de imposante kathedraal, de zogeheten Münster. Nadat we er het beroemde Horologium van buiten en van binnen hadden bewonderd, waren we nog precies op tijd om een huwelijksceremonie volgens lokaal gebruik bij te wonen.”

Al vanaf 1352 was er op de plek waar Huygens de astronomische klok zag een uurwerk gebouwd. Toen de kathedraal in 1559 in protestante handen overging werd de klok in 1571 gerestaureerd en met een astronomisch deel uitgebreid. Pas in 1838 was een volgende opknapbeurt noodzakelijk. Om de gehele klok met al zijn mogelijkheden enigszins te begrijpen hebben wij een gidsje gekocht, het instrument is te complex om zonder uitleg te begrijpen.

Straatsburg, kathedraal

Om van al het moois wat er in Straatsburg te zien is, niet het belangrijkste te missen liet ik me rondleiden op de toren van de Münster, een onvoorstelbaar imposant en kunstig bouwwerk. Hij is 660 treden hoog en heeft vier opgangen op de hoeken, die leiden tot aan het punt waar de toren gaat toelopen naar de spits. Hiervandaan voeren rondom acht trappen verder omhoog. Aangepast aan de vorm van de toren zijn ze klein en nauw, maar uitzonderlijk goed gebouwd en ondanks de verschillende open vensters voor de lichtinval, toch nog veilig genoeg om te beklimmen. Dat is anders op het punt waar de trappen ophouden, in de spits zelf. De meesten hebben hier niet de moed om nog hoger te gaan.

De tegenwoordige koning van Bohemen is wel zo nieuwsgierig geweest om helemaal in de top te klimmen en ik trof daar de kousenband aan die hij er als herinnering had opgehangen. De Straatsburgers hadden zijn gebaar zo op prijs gesteld, dat er inmiddels een netje van koperdraad overheen was gespannen.

Die avond werden dezelfde koetsen gehuurd voor het stuk naar Speyer en nog verder. Want vanaf daar kom je over de rivier tot aan Mainz maar langzaam vooruit. De stroom is breed en traag, en maakt duizend bochten.”

Het historische centrum van Straatsburg ligt op een eiland ingeklemd tussen twee armen van de Rijn.

In 1176 is men begonnen met de bouw van de kathedraal. Na verschillende bouwfasen is de 142 meter hoge noorder-toren in 1439 gereedgekomen. Wij hebben het voorbeeld van de koning van Bohemen en van Huygens om de pyramidale top van de toren te beklimmen, met de 56 pinakels die als klimsteun zijn te gebruiken, niet nagevolgd. Het is onwaarschijnlijk hoog.

Utrecht, einde van de terugreis

“De 7e verlieten we Utrecht bij het openen van de poort. We reden door Woerden, aten om acht uur in Bodegraven en waren om één uur in Leiden. 's Middags tegen vijf uur arriveerden we in Den Haag, allen behouden en in goede gezondheid, de anderen evengoed als ik, de minst sterke van het gevolg, alsof we maar één dag weggeweest waren. Geen moment waren we geplaagd door ziekte of wat voor tegenslag dan ook.

En dat alles omdat ik tot de Heer had gebeden: ‘Zijt Gij mijn Herder’. God, de Vader, Zoon en Heilige Geest, de Alwijze, Algoede en Almachtige, zij geëerd en geloofd tot in de eeuwigheid.”

Constanter

Ook al was het maar in een fractie van de tijd die Huygens deed over zijn reis, de opgedane indrukken zijn ook voor ons vormend geweest. Het is van een historische ontroering om Huygens' beschrijving van de Arena in Verona, maar ook die over het decor van Teatro Olympico in Vicenza, en talloze andere beschrijvingen ter plaatse te lezen en je te realiseren hoe vormend deze reis voor de jonge Huygens is geweest. Onze indrukken zijn zeer goed bruikbaar geweest bij de tuinrestauratie van Hofwijck. In onze ogen is er een onlosmakelijk verband tussen Huygens' reis naar Venetië en de bouw van zijn buitenplaats Hofwijck 20 jaar later.

Ben, Henk & Wiard

